

17. 1. 2008

ID: 52582

Žaloba na plnění a na určení

Prokáže-li žalobce, že má právní zájem na tom, aby bylo určeno určité právo nebo právní poměr, přestože by mohl žalovat přímo na splnění povinnosti, nelze mu určovací žalobu odepřít. Za nedovolenou - při možnosti žaloby na plnění - lze považovat určovací žalobu jen tam, kde by nesloužila potřebám praktického života, nýbrž jen ke zbytečnému rozmnožování sporů. Jestliže se určení, že tu právní vztah nebo práce je či není, vytvoří pevný právní základ pro právní vztahy účastníků sporu (a předejde se tak žalobě o plnění), je určovací žaloba přípustná i přesto, že je možná také žaloba na splnění povinnosti podle ustanovení § 80 písm.b) o.s.ř.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 21 Cdo 2138/2006, ze dne 3.10.2007)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobkyně O. G., zastoupené advokátkou, proti žalovaným 1) J. H., zastoupené advokátem, 2) J. H., o určení vlastnického práva, vedené u Okresního soudu v Nymburce pod sp. zn. 8 C 302/2004, o dovolání žalobkyně proti rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 16. listopadu 2005, č. j. 21 Co 300/2005-200, tak, že rozsudek krajského soudu se zrušuje a věc se vrací tomuto soudu k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Žalobkyně se žalobou podanou u Okresního soudu v Nymburce dne 16.3.2004 (změněnou se souhlasem soudu) domáhala určení, že „do dědictví po M. H., zemřelé, náleží byt 1280/3 v domě čp. 1280, P. III. spolu se spoluvlastnickým podílem na společných částech domu čp. 1280 v P. a pozemků stp. 3221/4 ve výši 171/1600 a garáž 1280/11 se spoluvlastnickým podílem na společných částech domu a pozemku ve výši 29/1600, a to domu čp. 1280 v P. a stp. 3221/4 zapsaných na LV pro k.ú. a obec P. vedeném u Katastrálního úřadu pro S. k., Katastrální pracoviště N.; jedna ideální osmina stp. 3221/4 o výměře 222 m² - zastavěná plocha a nádvoří na LV pro k.ú. a obec P. vedeném u Katastrálního úřadu pro S. k., Katastrální pracoviště N.; jedna ideální čtyřicetina parc. 3221/1 o výměře 888 m² - ostatní plocha a parc. 3221/9 o výměře 1.654 m² - ostatní plocha zapsané na LV pro k.ú. a obec P. vedeném u Katastrálního úřadu pro S. k., Katastrální pracoviště N.; dům čp. 35 na stp. 2011/1 - ubytovací zařízení, stp. 2011/1 o výměře 1.175 m² - zastavěná plocha a nádvoří zapsaných na LV pro k.ú. a obec P. vedeném u Katastrálního úřadu pro S. k., Katastrální pracoviště N.; občanská vybavenost bez čp. č.e. na stp. 2011/2 a stp. 4019/2, stp. 2011/2 o výměře 148 m² zapsané na LV pro k.ú. a obec P. vedeném u Katastrálního úřadu pro S. k., Katastrální pracoviště N.“. Uvedla, že „je dcerou zůstavitele M. H., zemřelého“; že „dědické řízení po zemřelém M. H. probíhá u Okresního soudu v Nymburce pod sp.zn. Nd 197/2003-103“; že „zůstavitel zanechal závět ze dne 3.10.2001, jíž odkázal veškerý svůj majetek svým dětem, a to jí a druhému žalovanému“; že v „dědickém spisu není správně stanoven rozsah zůstavitelova majetku“; že „největším majetkem jejího otce by měl být hotel H. v P.“; že však „tato nemovitost není evidována na zůstavitele, ale na jeho manželku J. H., tj. žalovanou 1)“; že „žalovaná 1) měla nemovitost nabýt na základě smlouvy o zúžení společného jmění manželů ze dne 20.3.2003, vložené do katastru nemovitostí pod č.j. V 841/2003-208 s účinky ode dne 27.3.2003“; že „rovněž byt a garáž v domě čp. 1280 v P. není evidován na jejího otce nebo popř. na oba manžele jako jejich společné jmění, ale že je evidován pouze na žalovanou 1)“; že „otec byl členem družstva někdy od roku 1985 a předmětný byt stále užíval a na výše uvedené adrese bydlel“; že „žalovaná 1) nepřipouští žádnou možnost dohody“; že „zůstavitel požádal dne 22.6.1993 o převedení členských práv k bytu čp. 1280, bytová jednotka č. 40,

ul. na žalovanou 1)“; že „předmětný byt, včetně příslušenství, tj. garáže, podílu na společných částech domu a podílu na stavební parcele, byl převeden smlouvou o převodu družstevního bytu a garáže ze dne 12.12.1995, vloženou do katastru nemovitostí pod sp.zn. V4, 11-2746/95, s právními účinky ode dne 19.12.1995, a to na žalovanou 1)“; že „v době převodu byla nabyvatelka již provdána za zůstavitele, s nímž uzavřela sňatek dne 23.9.1995“; že „ze smlouvy nevyplývá, kdo vůči družstvu uhradil veškeré povinnosti“; že „z čl. II. smlouvy vyplývá, že za podíl na parcelách 3221/4, 3221/1 a 3221/9 měla být zaplacená kupní cena ve výši 26.585,- Kč do patnácti dnů od uzavření kupní smlouvy“; že „jde o majetek, který byl nabyt za trvání manželství“ a „který patří do společného jmění manželů a měl by tedy v rámci dědictvého řízení být vypořádán“; že do dědictví by měl náležet „hotel H. v P., tj. dům čp. 35 na stp. 2011 a stp. 2011 o výměře 1.323 m² v k.ú. a obci P. zapsané na LV pro k.ú. a obec P. vedeném u Katastrálního úřadu pro S. k., Katastrální pracoviště N.“; že „zůstavitel tyto nemovitosti nabýval postupně“; že „jednu id. polovinu předmětných nemovitostí nabyt darem od své předchozí manželky paní I. K. darovací smlouvou ze dne 18.2.1993, která byla vložena do katastru nemovitostí s právními účinky ode dne 2.3.1993“; že tedy „jednu id. ½ nemovitostí nabyt zůstavitel před uzavřením sňatku se žalovanou 1) do svého výlučného vlastnictví“; že „druhou id. ½ nemovitostí nabyt zůstavitel na základě rozsudku Okresního soudu v Nymburce ze dne 30.3.2000, čj. 5 C 1069/1996-71, který nabyt právní moci dne 23.11.2000, ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Praze ze dne 10.10.2000, čj. 31 Co 113/2000-97“; že „tímto rozsudkem bylo zrušeno podílové spoluvlastnictví zůstavitele k předmětným nemovitostem s paní R. P.“; že „po smrti zůstavitele zjistila, že zůstavitel uzavřel dne 6.6.2001 notářským zápisem smlouvu o rozšíření stanoveného rozsahu společného jmění manželů, kdy předmětné nemovitosti prohlásil spolu s žalovanou 1) za společné jmění manželů v souladu s § 143a obč. zák.“; že „notářským zápisem ze dne 20.3.2003 pak zúžil zákonem stanovený rozsah společného jmění manželů, a to tak, že předmětné nemovitosti se staly výlučným vlastnictvím žalované 1)“; že zároveň bylo určeno, že „předmětem výlučného vlastnictví žalované 1) je i veškeré vybavení a zařízení objektu čp. 35, které manželé zakoupili za trvání svého manželství ze společných finančních prostředků a které se nachází nebo bude nacházet v uvedeném objektu“ a že „výlučným vlastnictvím žalované 1) je i veškeré vybavení domácnosti, které si manželé zakoupili za trvání manželství ze společných finančních prostředků, s výjimkou sedací soupravy a dvojlůžka, a které se nachází či bude nacházet v bytě č. 3 domě čp. 3221/4 v k.ú. P.“; že „předmětné nemovitosti mají být předmětem dědictví; že „po dobu života zůstavitele byla ubezpečována o tom, že majetek po zůstaviteli bude dědit výlučně ona a žalovaný 2) jako děti zůstavitele“; že „o této skutečnosti ji zůstavitel ubezpečoval zejména poté, co žalovaná 1) v roce 2001 navázala známost s jiným mužem a také poté, co vážně onemocněl, byl hospitalizován a pomoc mu poskytovala v této době pouze ona“; že „zejména smlouva ze dne 20.3.2003 je smlouvou, kterou žalobce uzavíral krátce před svou smrtí a ve vážném zdravotním stavu“; že „má pochybnosti o tom, zda je skutečně projevem vůle zůstavitele“; že „šlo ze strany zůstavitele a žalované 1) při uzavírání citovaných smluv o rozšíření a zúžení SJM o spekulativní kroky“; že „zůstavitel se po celou dobu života choval jako výlučný vlastník předmětných nemovitostí, tj. hotelu H. v P.“; že „hotel spravoval, obhospodařoval a provoz tohoto hotelu byl základem jeho podnikání“; že „o předmětných nemovitostech bylo účtováno ve firmě zůstavitele, který podnikal jako fyzická osoba, a to až do jeho smrti“; že „zůstavitel až do posledního dne svého života celý podnik řídil“; že proto „obě smlouvy, a to jak smlouva o rozšíření SJM, tak smlouva o zúžení společného jmění manželů, jsou absolutně neplatné pro rozpor s dobrými mravy, a proto, že obcházejí zákon“; že „pokud soud nebude tyto smlouvy považovat za neplatné, pak, vzhledem k dědictvému nároku žalobkyně, nemůže se žalovaná 1) vůči ní dovolávat těchto smluv, protože obsah smluv jí nebyl znám dle § 143a odst. 4 obč. zák.“ a že „naléhavý právní zájem je dán skutečností, že spolu s žalovaným 2) je dědičkou zůstavitele M. H. a je tedy nepochybně nutné, aby byl správně a v úplnosti určen rozsah aktiv a pasiv dědictví“; dále že „z nového vyhotovení LV zjistila, že na stp. 2011/2 a stp. 4019/2 se nachází nová stavba občanské vybavenosti bez čp. č.e.“; že „stavba byla zhotovena za trvání manželství a za života zůstavitele“; že „o stavbě jako takové není žádná zmínka ani v notářském zápisu o rozšíření společného jmění manželů, ani o zúžení společného jmění manželů“ a že proto „i tato stavba nově evidovaná v katastru

nemovitostí náleží do dědictví.

Okresní soud v Nymburce rozsudkem ze dne 1.2.2005, č.j. 8 C 302/2004-132, určil, že „do dědictví po M. H., zemřelém, náleží ideální jedna polovina domu čp. 35 na st. p. 2011/1 – ubytovací zařízení, dále ideální jedna polovina st. p. 2011/1 o výměře 1175 m² – zastavěná plocha a nádvoří, jakož i ideální jedna polovina občanské vybavenosti bez č.p., č.e. na st. p. 2011/2 a st. p. 4019/2, a dále ideální jedna polovina st. p. 2011/2 o výměře 148 m², vše zapsané na LV pro katastrální území a obec P. u Katastrálního úřadu pro S. k., Katastrální pracoviště N.“ (výrok I.); současně zamítl „žalobu na určení, že do dědictví po M. H., zemřelém, náleží ideální jedna polovina domu čp. 35 na st. p. 2011/1 – ubytovací zařízení, dále ideální jedna polovina st. p. 2011/1 o výměře 1175 m² – zastavěná plocha a nádvoří, jakož i ideální jedna polovina občanské vybavenosti bez č.p., č.e. na st. p. 2011/2 a st. p. 4019/2, jakož i ideální jedna polovina st. p. 2011/2 o výměře 148 m², všechny nemovitosti zapsané na LV pro katastrální území a obec P. u Katastrálního úřadu pro S. k., Katastrální pracoviště N.; dále byt 1280/3 v domě č.p. 1280, P., spolu se spoluvlastnickým podílem na společných částech domu č.p. 1280 v P. a pozemků st.p. 3221/4 ve výši 171/1600, dále garáž 1280/11 se spoluvlastnickým podílem a společných částech domu a pozemku ve výši 29/1600, a to domu č.p. 1280 v P. a st. p. 3221/4, nemovitosti zapsané na LV pro katastrální území a obec P. u Katastrálního úřadu pro S. k., Katastrální pracoviště N.; dále jedna ideální osmina st. p. 3221/4 o výměře 222 m² – zastavěná plocha a nádvoří, zapsaná na LV pro katastrální území a obec P. u Katastrálního úřadu pro S. k., Katastrální pracoviště N. a jedna ideální čtyřicetina parcely č. 3221/1 o výměře 888 m² – ostatní plocha a č. 3221/9 o výměře 1654 m² – ostatní plocha, zapsané na LV pro katastrální území a obec P. u Katastrálního úřadu pro S. k., Katastrální pracoviště N.“ (výrok II.); dále rozhodl, že žalobkyně je povinna zaplatit žalované 1) na náhradě nákladů řízení částku 10.375,- Kč k rukám jejího zástupce a že žalovanému 2) se náhrada nákladů řízení vůči žalobkyni nepřiznává. Vycházel ze závěru, že „pod sp. zn. D 566/2003 probíhá u Okresního soudu v Nymburce dědické řízení po zůstaviteli M. H., zemřelém, jehož pozůstalou manželkou je žalovaná 1), a dětmi žalobkyně a žalovaný 2)“; že „ani jeden dědictví neodmítl“; že „řízení není doposud skončeno“; že „majetek, který je předmětem tohoto řízení, není předmětem dědictví, resp. je mezi účastníky sporným“; že „dne 3.10.2001 zůstavitel sepsal vlastnoručně závěť, kterou pro případ jeho smrti veškerý svůj majetek odkazuje svým dětem“; že „dětmi zůstavitele, tj. žalobkyně a žalovaný 2), jsou dědici ze závěti a zároveň neopomenutelnými dědici pro případ, že by závěť nebyla shledána platnou“; že „neplatnost závěti nebyla namítnuta“; že „jako výlučná vlastnice nemovitostí uvedených ve výroku rozsudku je v katastru nemovitostí zapsána žalovaná 1)“; že „žalovaná 1) a zůstavitel uzavřeli manželství dne 23.9.1995“; že „zůstavitel nabyl ideální polovinu „Hotelu H.“, tj. provozního domu čp. 35/III. se stavební parcelou č. 2011 v k.ú. a obci P. se všemi součástmi a příslušenstvím darovací smlouvou ze dne 18.2.1993 od dárkyně I. K., jeho tehdejší manželky“; že „druhou ideální polovinu těchto nemovitostí nabyl rozsudkem Okresního soudu v Nymburce ze dne 30.3.2000, č.j. 5 C 1069/1996-71, který nabyl právní moci dne 23.11.2000, ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Praze ze dne 10.10.2000, č.j. 31 Co 113/2000-97“; že „tímto rozsudkem bylo zrušeno podílové spoluvlastnictví zůstavitele a R. P.“; že „usnesením Okresního soudu v Nymburce ze dne 30.9.1999, č.j. 10 C 841/95, bylo vydáno předběžné opatření, kterým bylo zůstaviteli přikázáno zdržet se právních úkonů směřujících k převodu a k zatížení jedné ideální poloviny domu čp. 35 na stavební parcele č. 2011 a jedné ideální poloviny stavební parcely č. 2011 o výměře 1323 m²“; že „notářským zápisem ze dne 6.6.2001 uzavřeli zůstavitel a žalovaná 1) smlouvu o rozšíření stanoveného rozsahu společného jmění manželů tak, že se objekt bydlení čp. 35 a stavební parcela č. 2011 stanou společným jměním manželů“; že „notářským zápisem ze dne 20.3.2003 uzavřeli zůstavitel a žalovaná 1) smlouvu o zúžení zákonem stanoveného rozsahu společného jmění manželů s tím, že se dohodli ve smyslu § 143a odst. 1 obč. zák., že zúží zákonem stanovený rozsah svého společného jmění manželů tak, že se shora uvedené nemovitosti stanou výlučným vlastnictvím žalované 1)“; že „zůstavitel a žalovaná 1) požádali o stavební povolení k přestavbě č.p. 35/III. s tím, že se má jednat o rekonstrukci letní restaurace na pivnici“; že „kolaudačním rozhodnutím ze dne 4.12.2003 bylo povoleno užívání stavby

- stavebních úprav letní restaurace na pivnici u hotelu H.“; že „žalobkyně prokázala naléhavý právní zájem ve smyslu ust. § 80 písm. c) o.s.ř. na určení, že uvedené nemovitosti spadají do dědictví po zůstaviteli“; že „pokud by se tvrzené skutečnosti prokázaly, předmět dědictví by se o uvedené nemovitosti rozšířil“; že, „pokud zůstavitel uzavřel dne 6.6.2001 smlouvu o rozšíření společného jmění manželů a dne 20.3.2003 smlouvu o zúžení společného jmění manželů, porušil zákaz daný mu usnesením ze dne 30.9.1999, tj. zákaz disponovat s id. ½ hotelu H.“; že „neplatnost těchto právních úkonů je zde dána podle § 39 obč. zák., a to pro rozpor se zákonem“; že „ideální ½ hotelu H. tak spadá do dědictví po zůstaviteli“; dále že „k rozdělení st. parc. č. 2011 o výměře 1323 m² na pozem. st. 2011/1 a st. 2011/2 došlo až geometrickým plánem, který byl potvrzen Katastrálním úřadem v N. až dne 10.4.2003, tedy až poté, co došlo k uzavření obou smluv ohledně SJM zůstavitele a žalované 1)“; že „pozemky č. 2011/1 a 2011/2 vznikly na základě uvedeného geometrického plánu právě z pozemku č. 2011 v k.ú. P.“; že „stavba začala být evidována na základě vydaného kolaudačního rozhodnutí v prosinci 2003, když byla předtím teprve v říjnu 2003 prodána žalované 1) do jejího výlučného vlastnictví oddělená parcela č. 4019/2 v k.ú. P.“; že proto „předběžné opatření ze září 1999 se netýká jen ubytovacího zařízení čp. 35 na stavební parcele 2011/1 a stavební parcely 2011/1, jakož i st. parcely 2011/2 (dříve vše st. p. č. 2011) v k.ú. P., ale také uvedené stavby občanské vybavenosti bez č.p./č.e. na st. p.č. 2011/2 a st. p. 4019/2 v k.ú. P., resp. její ideální poloviny“; dále že „smlouvy o rozšíření a zúžení společného jmění manželů jsou v souladu s ust. § 143a obč.zák.“; že „jsou projevem smluvní volnosti účastníků občanskoprávních vztahů“; že „smlouvy nejsou neplatné pro rozpor s dobrými mravy a pro obcházení zákona“; že „v ust. § 143a odst. 4 obč.zák. má zákonodárce na mysli ochranu třetích osob, přesněji věřitelů“; že „toto postavení však dozajista nemají dědicové zůstavitele“; že proto „obě smlouvy týkající se společného jmění manželů jsou platně uzavřené, s výjimkou uvedeného předběžného opatření, které se týkalo jedné ideální poloviny „hotelu H.“ a „stavby občanské vybavenosti“; že „pokud jde o byt a garáž, ani zde není důvod žalobě vyhovět“; že „právo společného nájmu žalované 1) a zůstavitele ani nemohlo vzniknout a ani nevzniklo“; že „zůstavitel se stal členem družstva a nájemcem uvedeného bytu ještě před uzavřením manželství s žalovanou 1)“; že „SBD B. P. na své schůzi dne 20.9.1993 usnesením č. 249/93/19 schválilo převod členských práv a povinností spojených s právem užívat družstevní byt ze zůstavitele na žalovanou 1)“; že „od 22.9.1993 přestal být zůstavitel členem SBD B. P. a nájemcem, resp. osobním uživatelem uvedeného bytu“, přičemž „zůstavitel a žalovaná 1) uzavřeli manželství až dne 23.9.1995“ a že „uvedené nemovitosti jsou ve výlučném vlastnictví 1) žalované a byly na ni platně převedeny“.

K odvolání žalobkyně a žalované 1) Krajský soud v Praze rozsudkem ze dne 16.11.2005, č.j. 21 Co 300/2005-195, rozsudek soudu prvního stupně „ve výroku I.“ změnil tak, že zamítl „žalobu na určení, že do dědictví po M. H., zemřelém, náleží ideální jedna polovina domu čp. 35 na st. p. 2011/1 - ubytovací zařízení, dále ideální jedna polovina st. p. 2011/1 o výměře 1175 m² - zastavěná plocha a nádvoří, jakož i ideální jedna polovina občanské vybavenosti bez č.p., č.e. na st. p. 2011/2 a st. p. 4019/2, a dále ideální jedna polovina st. p. 2011/2 o výměře 148 m², všechny nemovitosti zapsané na LV pro katastrální území a obec P. u Katastrálního úřadu pro S. k., Katastrální pracoviště N.“; potvrdil rozsudek soudu prvního stupně „ve výroku II. o věci samé“; rozhodl, že žalobkyně je povinna zaplatit žalované 1) na náhradě nákladů řízení před soudem I. stupně částku 10.375,- Kč k rukám jejího právního zástupce; nepřiznal žalovanému náhradu nákladů řízení před soudem prvního stupně vůči žalobkyni; uložil žalobkyni povinnost zaplatit žalované 1) na náhradě nákladů odvolacího řízení částku 12.078,50 Kč k rukám jejího zástupce a rozhodl, že ve vztahu mezi žalobkyní a žalovaným 2) žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení. Na rozdíl od soudu prvního stupně dospěl k závěru, že „rozsudek o určení, že předmětné nemovitosti patří do dědictví po zůstaviteli, by nemohl být podkladem pro záznam vlastnického práva do katastru nemovitostí“; že „na základě takového rozhodnutí by žalobkyně nemohla dosáhnout změny zápisu ke sporným nemovitostem zemřelého, neboť z výroku rozhodnutí by možnost tohoto zápisu nevyplývala“; že „podkladem pro záznam vlastnického práva do katastru nemovitostí v dané věci může být jen listina

osvědčující vlastnictví zemřelého zůstavitele doprovázená (z hlediska žalobkyně) rozhodnutím soudu v dědickém řízení“ a že proto „žalobkyně nemůže mít naléhavý právní zájem na určení, že sporné nemovitosti patří do dědictví“.

Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání. Namítá, že „žaloba na určení předmětu dědictví je speciální žalobou vycházející z příslušných ustanovení o.s.ř. upravujících speciálně řízení o dědictví“; že „zákon dává účastníkům dědického řízení možnost domáhat se jejich práv ke spornému majetku žalobou podle § 175y o.s.ř.“; že v daném případě „není dán jen naléhavý právní zájem na určení vlastnictví k nemovitostem ku dni smrti zůstavitele“, ale že „vzhledem k postoji žalované 1), která není dědičkou ze závěti, a která tak jako tak činí spornou otázku rozsahu dědictví, je zde dán naléhavý právní zájem i na tom, a především na tom, aby soud řádně určil rozsah zůstavitelova majetku a předmětu dědictví“; že „pouhou žalobou na určení, že zůstavitel byl ku dni smrti vlastníkem, by nedošlo k odstranění spornosti předmětu a rozsahu dědického řízení“ a že „při projednávání, byť majetku již evidovaného v katastru nemovitostí by žalovaná 1) opět učinila rozsah dědictví sporným a žalobkyně by musela podávat novou žalobu“; že „naléhavý právní zájem není objektivní veličinou, ale je subjektivní záležitostí vztahující se vždy ke konkrétní právní skutečnosti“; že „není sporu o tom, že právo žalobkyně a druhého žalovaného, tj. jejich dědické právo je ohroženo a že jejich právní postavení - vzhledem k majetku, který zůstaviteli náležel a náleží - se v rámci dědického řízení stalo nejistým“; že „smlouvy, které uzavřel o rozšíření a zúžení společného jmění manželů jsou absolutně neplatné z důvodů uvedených v § 39 a § 41 obč. zák.“; že „zůstavitel byl ku dni smrti výlučným vlastníkem komplexu nemovitostí tvořících hotel H. v P.“; že „pokud jde o bytovou jednotku č. 1280/3, pak soud prvního i druhého stupně nezávažil dostatečně a adekvátním způsobem všechny okolnosti, resp. soud druhého stupně se již ničím nezabýval“; že „zůstavitel byl přesvědčen, že byt náleží do společného jmění manželů, protože ho získali převodem za trvání manželství, i když smlouva byla vypracována pouze na žalovanou 1)“; že „spoluvlastnický podíl na pozemcích, a to na parc. 3221/4, 3221/1 a 3221/9, byl kupován od České republiky za trvání manželství“; že „soud měl aplikovat zásadní pravidla pro posouzení dané problematiky platná již několik desítek let“; že „na koupi podílu na výše uvedeném pozemku, jehož vlastnictví je nerozlučně spjato s vlastnictvím jednotky, bylo použito peněz náležejících do společného jmění manželů, nebylo-li využito výlučně prostředků zůstavitele“; že „soud prvního stupně vzal za důkaz tvrzení žalované 1), že i podíl na pozemcích zaplatila ze svých výlučných prostředků, aniž by toto tvrzení jakýmkoliv způsobem bylo prokázáno důkazem o původu peněz, z nichž byly pozemky zaplaceny“; že „parcely č. 3221/1 a 3221/9 jsou přístupovými cestami a byly převedeny na žalovanou 1) v podílech id. 1/40 z celku“; že však „jde o majetek, který žalovaná 1) nabyla do svého vlastnictví kupní smlouvou uzavřenou za trvání manželství“; že „žalovaná 1) neprokázala, že by tento majetek nabyla ze svých výlučných prostředků“ a že proto „soud měl aplikovat právní domněnku obsaženou v ust. § 144 a id. 1/40 parcely č. 3221/1 a id. 1/40 parcely č. 3221/9 zahrnout do společného jmění manželů“; že „konečným smyslem žaloby je stanovit předmět dědického řízení po zůstaviteli“; že „zápis do katastru nemovitostí sám o sobě neurčuje vlastnické právo, natož pak rozsah dědictví“; že „platnost či neplatnost smluv, rozsah společného jmění manželů a nakonec i sama evidence v katastru nemovitostí jsou vše jen předběžné otázky, které si soud v rámci sporu mohl vyřešit“; že „i když je určitá osoba na základě absolutně neplatného právního úkonu evidována v katastru nemovitostí jako vlastník, vlastníkem není“; že „jí nezáleží na evidenci v katastru nemovitostí, ale záleží jí na určení vlastnického práva, které zaniká smrtí a které dědici ku dni smrti zůstavitele nabývají“; že „závěr odvolacího soudu o tom, že konečným smyslem rozhodnutí je zápis do katastru nemovitostí, se jeví zcela scestný při posuzování vlastnictví k bytové jednotce, jejímu příslušenství a k podílu ve výši id. 1/40 na parc. 3221/1 a 3221/9“; že „po změně občanského zákoníku týkající se společného jmění manželů katastrální úřad nepřezkoumává, zda majetek spadá či nespadá do společného jmění manželů, zda vůbec je nabyvatel sezdán, ale zapíše majetek ve prospěch nabyvatele, který je na příslušné listině uveden“; že „se nedovolává ani relativní, ani absolutní neplatnosti právního úkonu, ale dovolává se toho, aby bylo rozhodováno o rozsahu předmětu dědictví“; že „v současné době se

stále ještě řeší řada nedostatků evidence v katastru nemovitostí“; že „neexistuje právní jistota o vlastnickém právu k nemovitostem na základě zápisů v katastru nemovitostí“; že „krajský soud porušil svou zásadní povinnost zabývat se absolutní neplatností právního úkonu“. Navrhuje, aby Nejvyšší soud napadený rozsudek odvolacího soudu zrušil a aby věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

Žalovaný 2) uvedl, že „přestože je v postavení žalovaného, jeho zájmy jsou, pokud jde o určení předmětu dědictví, totožné se zájmy žalobkyně“ a že „se závěry a právní argumentací žalobkyně se zcela ztotožňuje“.

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a o.s.ř.) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastnicí řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o.s.ř., a že jde o rozsudek, proti kterému je podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) o.s.ř. (k tomu srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21.8.2003, sp.zn. 29 Odo 224/2001, uveřejněný v časopise Soudní judikatura pod č. 210, ročník 2003) dovolání přípustné, přezkoumal napadený rozsudek ve smyslu ustanovení § 242 o.s.ř. bez nařízení jednání (§ 243a odst. 1 věta první o.s.ř.) a dospěl k závěru, že dovolání je opodstatněné.

V posuzovaném případě bylo soudy zjištěno, že řízení o dědictví po M. H., zemřelém, (dále též jen „zůstavitel“), je vedeno Okresním soudem v Nymburce pod sp. zn. D 566/2003; že jako dědici zůstavitele, kteří dědictví neodmítli, přicházejí v úvahu manželka zůstavitele [tj. žalovaná 1)] a děti zůstavitele [tj. žalobkyně a žalovaný 2)]; že v řízení o dědictví po zůstaviteli zůstala mezi dědici sporná aktiva, jimiž jsou nemovitosti shora popsané.

Podle ustanovení § 175k odst. 3 o.s.ř., jsou-li aktiva a pasíva mezi účastníky sporná, omezí se soud jen na zjištění jejich spornosti; při určení obvyklé ceny majetku, výše dluhů a čisté hodnoty dědictví, popřípadě výše jeho předlužení, k nim nepřihlíží.

Podle ustanovení § 175l odst. 1 o.s.ř., měl-li zůstavitel s pozůstalým manželem majetek ve společném jmění, soud rozhodne o obvyklé ceně tohoto majetku v době smrti zůstavitele a podle zásad uvedených v občanském zákoníku určí, co z tohoto majetku patří do dědictví a co patří pozůstalému manželovi. Závisí-li rozhodnutí na skutečnosti, která zůstala mezi pozůstalým manželem a některým z dědiců sporná, postupuje soud podle § 175k odst. 3 o.s.ř.

Podle ustanovení § 175y odst. 1 o.s.ř. nezařazení majetku nebo dluhů do aktiv a pasív dědictví v důsledku postupu podle § 175k odst. 3 o.s.ř. nebo podle § 175l odst. 1 věty druhé o.s.ř. nebrání účastníkům řízení, aby se domáhali svého práva žalobou mimo řízení o dědictví.

V řízení o dědictví je soud povinen zjistit zůstavitelův majetek a jeho dluhy a provést soupis aktiv a pasív dědictví (§ 175m, věta první o.s.ř.). Na podkladě zjištění zůstavitelova majetku a jeho dluhů soud určí obecnou cenu majetku, výši dluhů a čistou hodnotu dědictví, popřípadě výši jeho předlužení v době smrti zůstavitele (§ 175o odst. 1 o.s.ř.). Jsou-li však aktiva a pasíva mezi účastníky sporná, omezí se soud jen na zjištění jejich spornosti; při výpočtu čistého majetku k nim nepřihlíží (§ 175k odst. 3, § 175m, věta druhá o.s.ř.).

Při zjišťování, zda a jaký majetek či dluhy zůstavitel zanechal, soud vychází nejen z tvrzení a výpovědí účastníků řízení nebo z důkazů jimi navržených; protože jde o řízení, které může být zahájeno i bez návrhu, je soud povinen provést i jiné důkazy potřebné ke zjištění rozhodných skutečností (srov. § 120 odst. 2 o.s.ř.). Získaná skutková zjištění soud posoudí podle právních předpisů; do aktiv a pasív dědictví lze sepsat jen takový majetek (dluh), o němž bylo zjištěno (jak po stránce skutkové, tak i po stránce právní), že patřil zůstaviteli. Při tomto svém postupu soud současně musí přihlížet k tomu, že u těch aktiv nebo pasív, která jsou mezi účastníky sporná, se smí

omezit jen na zjištění spornosti. Uvedené ve svých důsledcích znamená, že soud je sice povinen zjistit zůstavitelův majetek a jeho dluhy (a to i pomocí důkazů, které účastníci nenavrhl), avšak s výjimkou těch aktiv (tj. jednotlivých majetkových hodnot) a těch pasiv (tj. jednotlivých dluhů), které jsou mezi účastníky sporné. Protože se soud u sporných aktiv a pasiv v řízení o dědictví omezuje jen na zjištění jejich spornosti, nesmí provádět další (jiné) dokazování, kterým by tato spornost mohla být odstraněna (a to i kdyby bylo účastníky navrhováno) a které by tak mohlo sloužit jako skutkový základ pro právní posouzení, zda sporné majetkové hodnoty nebo dluhy skutečně zůstaviteli patřily. Ustanovení § 175k odst. 3 o.s.ř. tak uvedeným způsobem omezuje (limituje) v dědickém řízení užití obecného ustanovení § 120 o.s.ř.

Sporností aktiv nebo pasiv dědictví se ve smyslu ustanovení § 175k odst. 3 o.s.ř. rozumí rozdílná (rozporná) tvrzení účastníků řízení o skutečnostech, které jsou rozhodné pro posouzení (právní závěr), zda věc nebo jiná majetková hodnota, popřípadě dluh patřily zůstaviteli. Jsou-li údaje účastníků shodné nebo liší-li se jen v okolnostech, které nejsou pro právní hodnocení významné, nejde o spor o aktiva nebo pasiva dědictví. V případě, že účastníci mají jen rozdílný právní názor na otázku, zda věc nebo jiná majetková hodnota, popřípadě dluh patřily zůstaviteli, nemůže se soud omezit na "zjištění spornosti"; na základě svého právního posouzení musí rozhodnout, zda patří nebo nepatří do dědictví.

Stejný postup je na místě v případě společného jmění zůstavitele a pozůstalé manželky (srov. § 175l o.s.ř.). Zde soud v řízení o dědictví při zjišťování, které věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty patřily do společného jmění, jaké měli manželé společně závazky, co každý z manželů vynaložil ze svého na společný majetek nebo co bylo ze společného majetku vynaloženo na jejich ostatní majetek, vychází soud ze shodných tvrzení účastníků (dědiců a pozůstalého manžela).

Zůstala-li některá z těchto okolností mezi pozůstalým manželem a dědici nebo mezi dědici navzájem po skutkové stránce sporná, postupuje soud (soudní komisař) podle § 175k odst. 3 o.s.ř., tj. omezí se jen na zjištění jejich spornosti a při vypořádání společného jmění k ní nepřihlíží. Účastníci (dědici nebo pozůstalý manžel) se pak mohou domáhat svých práv k tomuto majetku nebo ohledně těchto dluhů žalobou mimo řízení o dědictví.

Protože se soud v dědickém řízení – jak výše uvedeno – nezabývá těmi aktivy nebo pasívami dědictví, která jsou mezi účastníky sporná, a ani skutečnostmi, které jsou při vypořádání společného jmění manželů sporné mezi pozůstalým manželem a dědici, popřípadě mezi dědici, nejsou majetek nebo dluhy, jichž se spornost týká, v dědickém řízení vypořádány. Účastníci dědického řízení se proto mohou svých práv k tomuto majetku domáhat žalobou, a to jak v době, kdy dědické řízení ještě probíhá, tak i po jeho pravomocném skončení.

Žalobu soud projedná a rozhodne o ní ve sporném řízení. Řízení o žalobě se musí účastnit (buď jako žalobci nebo jako žalovaní) všichni dědici, jinak je dán nedostatek věcné legitimace.

Na základě žaloby podané podle § 175y odst. 1 o.s.ř. může být - v závislosti na obsahu žaloby a žalobním petitu - soudním rozhodnutím nejen odstraněna spornost aktiv nebo pasiv dědictví nebo spornost skutečnosti významné pro vypořádání společného jmění manželů podle § 175l o.s.ř. [např. na základě žaloby o určení podle § 80 písm. c) o.s.ř.], ale může dojít také ke konečnému řešení vztahu mezi dědici (mezi dědici a pozůstalým manželem) na základě žaloby na plnění [§ 80 písm. b) o.s.ř.], při níž vyřešení otázky sporných aktiv nebo pasiv dědictví nebo skutečností významných pro vypořádání společného jmění manželů podle § 175l o.s.ř., bude představovat posouzení předběžné otázky.

V posuzovaném případě se žalobkyně domáhala určení, že „do dědictví“ po zůstaviteli patří majetek v žalobě popsany, jehož zařazení do aktiv dědictví po zůstaviteli, resp. do společného jmění

zůstavitele a jeho pozůstalé manželky [tj.žalované 1]) zůstalo - jak výše uvedeno - mezi dědici, resp. mezi dědici a pozůstalou manželkou, sporné (srov. § 175k odst. 3, § 175l odst. 1 o.s.ř.).

Odvolací soud, na rozdíl od soudu prvního stupně, dospěl k závěru, že žalobkyně na požadovaném určení nemá naléhavý právní zájem, neboť „rozsudek o určení, že předmětné nemovitosti patří do dědictví po zůstaviteli, by nemohl být podkladem pro záznam vlastnického práva do katastru nemovitostí“; že „na základě takového rozhodnutí by žalobkyně nemohla dosáhnout změny zápisu ke sporným nemovitostem zemřelého, neboť z výroku rozhodnutí by možnost tohoto zápisu nevyplývala“; že „podkladem pro záznam vlastnického práva do katastru nemovitostí v dané věci může být jen listina osvědčující vlastnictví zemřelého zůstavitele doprovázená (z hlediska žalobkyně) rozhodnutím soudu v dědickém řízení“.

Podle ustanovení § 80 písm. c) o.s.ř. žalobou (návrhem na zahájení řízení) lze uplatnit, aby bylo rozhodnuto o určení, zda tu právní vztah nebo právo je či není, je-li na tom naléhavý právní zájem.

Podle ustálené judikatury soudů naléhavý právní zájem o určení, zda tu právní vztah nebo právo je či není, je dán zejména tam, kde by bez tohoto určení bylo ohroženo právo žalobce nebo kde by se bez tohoto určení jeho právní postavení stalo nejistým. Žaloba domáhající se určení podle ustanovení § 80 písm. c) o.s.ř. nemůže být zpravidla opodstatněna tam, kde lze žalovat na splnění povinnosti podle ustanovení § 80 písm. b) o.s.ř. (srov. například rozsudek býv. Nejvyššího soudu ČSR ze dne 24.2.1971 sp. zn. 2 Cz 8/71, uveřejněný pod č. 17 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 1972). Vyslovený předpoklad však nelze chápat všeobecně. Prokáže-li žalobce, že má právní zájem na tom, aby bylo určeno určité právo nebo právní poměr, přestože by mohl žalovat přímo na splnění povinnosti, nelze mu určovací žalobu odeprít. Za nedovolenou - při možnosti žaloby na plnění - lze považovat určovací žalobu jen tam, kde by nesloužila potřebám praktického života, nýbrž jen ke zbytečnému rozmnožování sporů. Jestliže se určením, že tu právní vztah nebo právo je či není, vytvoří pevný právní základ pro právní vztahy účastníků sporu (a předejde se tak žalobě o plnění), je určovací žaloba přípustná i přesto, že je možná také žaloba na splnění povinnosti podle ustanovení § 80 písm. b) o.s.ř. (srov. například rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27.3.1997 sp. zn. 3 Cdon 1338/96, uveřejněný pod č. 21 v časopise Soudní judikatura, roč. 1997).

V žalobě o určení, zda tu právní vztah nebo právo je či není, musí žalobce vždy tvrdit a prokazovat skutečnosti, z nichž vyplývá, že má na požadovaném určení naléhavý právní zájem. Protože jde o procesní povinnost, je soud povinen žalobce o tom poučit (srov. § 5, § 118a odst. 1, 3 o.s.ř.). Zamítne-li soud určovací žalobu pro nedostatek naléhavého právního zájmu, aniž žalobce o uvedené procesní povinnosti poučí, zatíží tím řízení vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.11.2001, sp.zn. 20 Cdo 450/2000, uveřejněný v časopise Soudní judikatura č. 51, ročník 2002).

Žaloba je podání, kterým se zahajuje řízení před soudem. Žaloba musí obsahovat obecné náležitosti podání uvedené v ustanovení § 42 odst. 4 o.s.ř. a mimo jiné z ní musí být patrné, čeho se žalobce domáhá (srov. § 79 odst.1 větu druhou o.s.ř.).

Údaj o tom, čeho se žalobce žalobou domáhá (tzv. žalobní petit), musí být přesný, určitý a srozumitelný. Soud totiž musí za řízení zcela přesně vědět, o čem má jednat a rozhodnout, neboť nesmí - s výjimkou případů uvedených v ustanovení § 153 odst. 2 o.s.ř. - účastníkům přiznat jiná práva a uložit jim jiné povinnosti, než jsou navrhovány. Kdyby žalobce vymezil v žalobě žalobní petit nepřesně, neurčitě nebo nesrozumitelně, převzetí takového petitu do výroku soudního rozhodnutí by mělo za následek, že by rozhodnutí soudu nebylo (z materiálního hlediska) vykonatelné. Přesný, určitý a srozumitelný žalobní petit není jen vyjádřením formálních náležitostí žaloby, ale je zcela nezbytným předpokladem pro to, aby soudní rozhodnutí bylo (z materiálního hlediska) vykonatelné a aby tak nastaly právní účinky, které žalobce zahájením řízení sledoval. Požadavek, aby ze žaloby bylo

patrně, čeho se žalobce domáhá, současně nelze vykládat tak, že by žalobce byl povinen učinit soudu návrh na znění výroku jeho rozsudku. Ustanovení § 79 odst.1 věta druhá o.s.ř. žalobci neukládá formulovat návrh výroku rozsudku soudu, ale jen to, aby ze žaloby bylo patrné, čeho se domáhá. Žalobce uvede, čeho se domáhá, i tehdy, jestliže v žalobě přesně, určitě a srozumitelně označí (tak, aby to bylo možné z obsahu žaloby bez pochybností dovodit) povinnost, která má být žalovanému uložena rozhodnutím soudu (požaduje-li ve smyslu ustanovení § 80 písm.b) o.s.ř., aby bylo rozhodnuto o splnění povinnosti, která vyplývá ze zákona, z právního vztahu nebo z porušení práva), nebo způsob určení právního vztahu, práva nebo právní skutečnosti (požaduje-li ve smyslu ustanovení § 80 písm.c) o.s.ř. nebo podle zvláštních právních předpisů určení, zda tu právní vztah, právo nebo právní skutečnost je či není). Požaduje-li žalobce peněžité plnění, musí být z žaloby patrné také to, jakou částku mu žalovaný má zaplatit; nemůže-li žalobce svůj peněžitý nárok přesně vyčíslit, musí jej uvést (opět určitě) alespoň v přibližné výši. Neobsahuje-li žaloba všechny stanovené náležitosti nebo je-li - bez ohledu na to, zda po stránce "kvalitativní" nebo "kvantitativní" - neurčitá nebo nesrozumitelná, předseda senátu usnesením žalobce vyzve, aby žalobu doplnil nebo opravil, určí mu k tomu lhůtu a poučí jej, jak je třeba doplnění nebo opravu provést (§ 43 odst.1 o.s.ř.). Není-li přes výzvu předsedy senátu žaloba opravena nebo doplněna a nelze-li pro tento nedostatek v řízení pokračovat, soud usnesením žalobu odmítne, jestliže žalobce byl o tomto následku poučen (§ 43 odst.2 o.s.ř.) [srov. například právní názor vyjádřený v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20.8.2003 sp. zn. 21 Cdo 909/2003, které bylo uveřejněno pod č. 152 v časopise Soudní judikatura, roč. 2003]. Z ustálené judikatury soudů dále vyplývá, že ke změně žaloby ve smyslu ustanovení § 95 o.s.ř. může dojít, jen jestliže tzv. žalobní petit nebo jiné náležitosti žaloby nevykazují takové vady, které by bránily dalšímu pokračování v řízení a o jejichž odstranění by tedy soud byl povinen se pokusit postupem podle ustanovení § 43 o.s.ř. Trpí-li žaloba takovými vadami, musí být nejprve odstraněny, neboť až poté lze posoudit, zda, popřípadě v čem žalobce mění svoji žalobu (srov. též usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28.2.2001 sp. zn. 20 Cdo 688/99, které bylo uveřejněno pod č. 87 v časopise Soudní judikatura, roč. 2001).

V posuzovaném případě žalobkyně sice formulovala žalobní petit jako návrh na určení, že „do dědictví“ po zůstaviteli patří majetek v žalobě popsáný, nicméně z obsahu žaloby i z dalších podání učiněných žalobkyní v průběhu řízení před soudy obou stupňů bylo zřejmé, že se žalobkyně domáhá určení, že zůstavitel byl v okamžiku svého úmrtí vlastníkem sporného majetku, příp. že se jednalo o majetek náležející do společného jmění zůstavitele a jeho pozůstalé manželky.

Taková žaloba byla - jak z výše uvedeného vyplývá - zcela v souladu s ustanovením § 175y odst. 1 (k tomu srov. též rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14.12.2000, sp.zn. 20 Cdo 1897/98, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 61, ročník 2001; usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1.3.2007, sp.zn. 29 Odo 208/2005, uveřejněné v časopise Soudní judikatura pod č. 103, ročník 2007). Závěr odvolacího soudu o nedostatku naléhavého právního zájmu žalobkyně na požadovaném určení tak není správný [§ 80 písm. c) o.s.ř.]

Nejvyšší soud České republiky proto rozsudek odvolacího soudu zrušil (§ 243b odst. 2 část věty za středníkem o.s.ř.) a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243b odst.3, věta první o.s.ř.).

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Nepřiměřená délka řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)

- [Výše výživného \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Výživné \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Započtení pohledávek \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Ušlý zisk](#)
- [Škoda vzniklá provozní činností](#)
- [Styk dítěte s osobou společensky blízkou](#)
- [Spotřebitel](#)
- [Náležitě odůvodnění jako procesní záruka \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Odměna advokáta \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Poučení účastníka řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)